

УДК 657.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-1.10>

Лещук Г.В.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку і аудиту,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ПРОЦЕСНО-СТРУКТУРОВАНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Обґрунтовано необхідність процесів виявлення, реєстрації, накопичення, узагальнення, передачі та використання корисної, зрозумілої, доречної, достовірної й зіставної облікової інформації здійснювати з урахуванням інструментарію процесно-структурованого підходу, тобто: розподілу на рівні керівної та керованої підсистем підприємства задля врахування інтересів усіх користувачів облікової інформації; застосування функцій та методів процесно-структурованого менеджменту для сприяння прийняттю ефективних управлінських рішень, виявлення відхилень та налагодження комунікаційних зв'язків у процесі облікового забезпечення. Визначено комунікації як процес обміну на рівні керованої та керівної підсистем підприємства якісною обліковою інформацією, яка повинна становити виокремлені сукупності властивостей бухгалтерської, фінансової чи управлінської інформації, які визначають її здатність задовольняти певні потреби згідно з призначенням і з метою розв'язання конкретних проблем. Запропоновано модель оцінювання якості облікової інформації в контексті імплементації інструментів процесно-структурованого підходу, що дасть змогу підвищити якість формування облікової інформації за рахунок управління, проектування та узгодження процесів облікового забезпечення, а також гарантувати високу якість прийнятих управлінських рішень.

Ключові слова: облікова інформація, якість, оцінювання, користувачі, процесно-структурований менеджмент.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА УЧЕТНОЙ ИНФОРМАЦИИ В СИСТЕМЕ ПРОЦЕССНО-СТРУКТУРИРОВАННОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Лещук Г.В.

Обоснована необхідність процесів виявлення, реєстрації, накоплення, обобщення, передачі та використання корисної, зрозумілої, доречної, достовірної й зіставної облікової інформації здійснювати з урахуванням інструментарію процесно-структурного підходу, тобто: поділу на рівні керівної та керованої підсистем підприємства задля врахування інтересів усіх користувачів облікової інформації; застосування функцій та методів процесно-структурного менеджменту для сприяння прийняттю ефективних управлінських рішень, виявлення відхилень та налагодження комунікаційних зв'язків. Визначено комунікації як процес обміну на рівні керованої та керівної підсистем підприємства якісною обліковою інформацією, яка повинна становити виокремлені сукупності властивостей бухгалтерської, фінансової чи управлінської інформації, які визначають її здатність задовольняти певні потреби згідно з призначенням і з метою розв'язання конкретних проблем. Запропоновано модель оцінювання якості облікової інформації в контексті імплементації інструментів процесно-структурного підходу, що дасть змогу підвищити якість формування облікової інформації за рахунок управління, проектування та узгодження процесів облікового забезпечення, а також гарантувати високу якість прийнятих управлінських рішень.

Ключевые слова: учетная информация, качество, оценка, пользователи, процессно-структурированный менеджмент.

QUALITY ASSESSMENT OF ACCOUNTING INFORMATION IN THE PROCESS AND STRUCTURED MANAGEMENT SYSTEM

Leshuk Halyna

The article deals with the arguments concerning the necessity of processes of detection, registration, accumulation, generalization, transfer and use of helpful, clear, relevant, reliable and comparable accounting information to be carried out simultaneously taking into account both the tools of process and structured approach, i.e.: distribution at the level of management and managed subsystems of enterprise aimed to take into account the needs of information interests of all users of accounting information; application of functions and methods of process and structured management, to facilitate passing the effective management decisions, identification of the deviations and establishing of the communication links. It is defined a notion of communication as a process of exchange of qualitative accounting information, which should constitute separate sets of properties of accounting, financial or management information, which determine its ability to satisfy certain needs in accordance with its purpose and in order to solve specific problems. It is established that while evaluating the structure

of accounting information value formation both at the level of management and at the level of managed subsystems of the organization, there is an opportunity to analyze the structure of losses of accounting information quality, which accordingly will allow making of certain adjustments with the help of regulation function. The model of quality estimation of accounting information in the context of implementation the tools of process and structured approach is offered, which will allow to improve the quality of accounting information through the management, design and coordination of processes, as well as to ensure the high quality of management decisions. The main advantages of application of the model of estimation of the accounting information quality in the system of process and structured management due to a combination of: criteria of quality of accounting information, qualitative characteristics of financial information, basic directions of use of accounting information, information needs of the managed and managed subsystems and features of accounting subsystems are determined. The quality of enterprise management system as a whole and the quality management of accounting information in particular should systematically and comprehensively increase their efficiency, and thus be focused on the analysis of the processes of the enterprise, establishment of communication processes in process and structured management, systematic control and regulation, detection of deviations, making effective management decisions.

Keywords: *accounting information, quality, estimation, users, process and structured management.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах оцінювання корисності та якості облікової інформації для користувачів доцільно здійснювати шляхом імплементації інструментарію саме якісного та процесного підходів, оскільки отримані результати аналізування якісного рівня фінансової звітності є концептуальною основою для підвищення її ефективності під час прийняття управлінських рішень на всіх етапах функціонування підприємства. Аналізуючи дефініцію «якість облікової інформації» в рамках саме процесно-структурованого менеджменту на підприємстві, необхідно акцентувати увагу на тому, що процесний підхід ґрунтується на двох категоріях: управлінні та процесі, а також виокремленні процесів як об'єктів управління й управління цими об'єктами. Окрім цього, ефективне управління підприємством повинно ґрунтуватися на комплексному та достовірному інформаційному забезпеченні, яке відповідатиме певним якісним характеристикам облікового забезпечення. Отже, вирішення питань оцінювання якості облікової інформації за процесно-структурованим підходом постає актуальним та потребує подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань облікової інформації здійснено такими науковцями, як: Т.Ф. Плахтій, Т.А. Корнеєва, О.Н. Кузьміна, Е.С. Соколова, О.О. Осадча, О.В. Будько, С.А. Кузнецова, А.А. Кузнецов та ін. При цьому фундаментальні основи щодо дослідження процесно-структурованого менеджменту на рівні організації наведено у працях О.Є. Кузьміна, О.Г. Мельник тощо. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про наявність значних проблемних аспектів щодо трактування сутності якості облікової інформації та абсолютну відсутність єдиного підходу чи методу оцінювання якості облікового забезпечення.

Зокрема, загальновідома проблематика відсутності чіткого трактування дефініції «якість облікової інформації» як у національному законодавстві з бухгалтерського обліку, так і в теоретично-практичних публікаціях зумовлює значні нівелювання даного поняття. При цьому слід відзначити часткове трактування «якісних характеристик фінансової звітності» на рівні національного законодавства у: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1]; Концептуальній основі фінансової звітності, в якій зазначається, що якісні характеристики визначають корисність інформації, наведеної у фінансових звітах [2]; МСФЗ, де зазначається, що якісні характеристики фінансових звітів є рисами, притаманними звітам, завдяки яким інформа-

ція, викладена у фінансових звітах, стає корисною для користувачів. При цьому дещо дискусійним залишаються питання методів чи критеріїв визначення таких якісних характеристик облікової інформації, а також негативних чи позитивних чинників впливу на процесі облікового забезпечення.

Слід погодитися з думкою Т.Ф. Плахтій щодо відсутності у науково-практичних працях єдиної концепції або єдиного підходу чи методу оцінки якості облікової інформації. Наявні моделі оцінки відрізняються між собою як за змістовними положеннями, покладеними в їх основу, так і за формою реалізації [3, с. 152].

Суттєвим проблемним питанням у визначенні якості облікової інформації, на думку О.В. Будько, є необхідність чіткої ідентифікації якісних характеристик облікової інформації. Відсутність чітко розроблених методик оцінки якості облікової інформації має вплив на якість управлінських рішень користувачів [4, с. 54].

Як зазначає О.С. Соколова, якість облікової інформації має першочергове значення для учасників бізнес-процесу, оскільки саме вона визначає життєздатність майбутніх стратегічних рішень [5, с. 232].

Серед сучасних наукових підходів до трактування сутності дефініції «якість облікової інформації» доцільно виокремити такі:

- сукупність властивостей інформації, які враховують ступінь придатності, можливість та ефективність використання конкретної інформації споживачами з метою розвитку підприємства за оптимальних витрат на формування такої інформації [4, с. 54];

- відповідність цільовим запитам користувачів за показниками: врахування оперативних та стратегічних завдань; розкриття специфіки управління операційною діяльністю та галузевого підпорядкування; читабельності, зрозумілості, однозначного трактування показників;

- відповідність нормам зовнішнього та внутрішнього регулювання: методика розрахунку показників відповідає національним обліковим положенням; формування інформаційних блоків з урахуванням принципів та якісних характеристик, регламентованих НП(С) БО 1; дотримання базових принципів безпосередньо на етапах формування [6, с. 177–178].

Отже, на основі проведеного аналізу змістової наповненості дефініції «якість облікової інформації» доцільно виокремити такі компоненти: корисність, зрозумілість, доречність, достовірність, зіставність, придатність; своєчасність; законність; стабільність облікової інформації. При цьому залишаються акту-

альними питання оцінювання якості облікової інформації саме за процесно-структурованим підходом, оскільки виявлення, реєстрація, накопичення, узагальнення, передача та використання корисної, зрозумілої, доречної, достовірної й зіставної облікової інформації слід розглядати саме як послідовні та взаємозалежні процеси.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретико-методологічних засад оцінювання якості облікової інформації в системі процесно-структурованого менеджменту та обґрунтування на цій основі відповідної моделі щодо можливого їх співвідношення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процесно-структурований менеджмент поєднує у собі процесний, системний, ситуаційний, динамічний та функціональний підходи і ґрунтується на концепції, відповідно до якої менеджмент розглядається як процес, що є послідовністю певних завершених етапів, кожен з яких має свою структуру, що в сукупності забезпечують здійснення управлінського впливу керуючої системи на керовану з метою досягнення цілей організації у певних умовах функціонування [7, с. 8]. Отже, абстрагуючи безпосередньо процес менеджменту, який охоплює керуючу та керовану системи організації, функції менеджменту, методи менеджменту, управлінські рішення, комунікації та керівництво на процеси виявлення, реєстрацію, накопичення, узагальнення, передачу та використання корисної, зрозумілої, доречної, достовірної й зіставної облікової інформації, отримуємо можливість виокремлення основних елементів системи процесно-структурованого менеджменту під час оцінювання якості облікової інформації, а саме:

– керівна підсистема підприємства – як основний користувач даних бухгалтерського та податкового обліку і звітності; даних управлінського обліку та звітності (графіки і табличні матеріали про виробництво і реалізацію продукції; плани і бюджети; звіти про їх виконання; виробничі норми і нормативи);

– керована підсистема підприємства – здійснює виявлення, реєстрацію, накопичення, узагальнення, передачу та використання облікової інформації та створює континуум системного облікового забезпечення;

– функції процесно-структурованого менеджменту – як планування, організування, мотивування та контролювання формування якісної облікової інформації, а також функція регулювання як оцінювання користувачами ступеня відповідності її властивостей і показників якості очікуванням та обов'язковим нормам згідно з її призначенням;

– методи процесно-структурованого менеджменту – як методи прямого і непрямого впливу, кількісні й якісні методи, економічні та адміністративні методи, методи матеріального і морального впливу, за комплексного застосування яких можливе підвищення якості облікової інформації на рівні керованої підсистеми підприємства;

– управлінські рішення – як результат аналізування облікової інформації про виробничо-господарську, збуту, фінансову та інші види діяльності з орієнтацією на стратегічні цілі підприємства на рівні керівної підсистеми підприємства;

– комунікації – як процес обміну на рівні керованої та керівної підсистем підприємства якісною обліко-

вою інформацією, яка повинна становити виокремлені сукупності властивостей бухгалтерських, фінансових чи управлінських даних, які визначають її здатність задовольняти певні потреби згідно з призначенням і з метою розв'язання конкретних проблем.

Оскільки якість інформації визначається якістю звітності (квартал, рік) та документуванням процесу господарювання, то, згідно з процесно-структурованим підходом, процеси їх формування у вигляді послідовності операцій дають змогу конкретизувати структуру формування цінності для користувачів (керівної та керованої підсистем організації) такої інформації. При цьому, розуміючи структуру формування цінності як на рівні керівної, так і на рівні керованої підсистем організації, виникає можливість аналізування структури втрат якості облікової інформації.

А також, аналізуючи якість облікової інформації на рівнях керівної та керованої підсистем організації, слід погодитися з думкою С.А. Кузнецової [8, с. 46], що, вивчаючи та конкретизуючи сегмент користувачів облікової інформації, слід провести оцінку потенційних користувачів та їх інформаційні потреби і необхідність постійного перегляду оцінки наявних користувачів облікової інформації. Методологічними та практичними питаннями, які необхідно визначити під час розгляду питань щодо користувачів облікової інформації, є розроблення процедур оцінювання їх самих та їхніх інформаційних потреб, умов прийняття користувачів облікової інформації, порядок моніторингу співпраці з користувачами облікової інформації, встановлення процедури нагляду за дотриманням виконання цього механізму. Отже, доцільно здійснювати аналізування керованої та керівної підсистем організації для визначення їхніх інформаційних потреб щодо формату та якості облікової інформації.

Саме від правильного відображення в обліку процесу господарювання можна одержати якісну зведену інформацію як для керівної, так і для керованої підсистем підприємства. Якість фінансово-економічної інформації в результаті прийняття на її основі управлінських рішень забезпечує отримання прибутку, реалізацію економічно обґрунтованих інвестиційних та інноваційних проєктів підприємства, а також визначення кола зовнішніх контрагентів у вигляді постачальників, замовників, кредиторів та інвесторів. При цьому особливе значення надається повноті, достовірності, законності та прозорості фінансово-економічної та управлінської інформації.

Для реалізації процесно-структурованого підходу до оцінювання якості облікової інформації необхідно: планування та визначення процесів, які потрібні для реалізації в організації, ресурсозабезпечення й управління обліковим забезпеченням; визначення необхідного ступеня документованості і документування процесів облікового забезпечення; здійснення планування процесів облікового забезпечення; наявність критеріїв і методів оцінки здійснення та управління процесами облікового забезпечення; здійснення моніторингу, оцінки та аналізу процесів облікового забезпечення; проведення коригувальних та запобіжних дій за результатами аналізу процесів облікового забезпечення. Концепція процесного підходу до оцінювання якості облікової інформації являє собою управління як безперервну серію взаємопов'язаних дій або функцій обліко-

вого забезпечення. Згідно зі стандартами, необхідною умовою результативного функціонування організації є визначення і керування численними взаємозалежними та взаємодіючими процесами облікового забезпечення.

На основі вищенаведеного запропоновано модель оцінювання якості облікової інформації в контексті імплементації інструментів процесно-структурованого

підходу, що дасть змогу підвищити якість формування облікової інформації за рахунок управління, проектування та узгодження процесів облікового забезпечення, а також гарантувати високу якість прийнятих управлінських рішень (рис. 1).

Основними перевагами застосування моделі оцінювання якості облікової інформації в системі

Рис. 1. Модель оцінювання якості облікової інформації в системі процесно-структурованого менеджменту

процесно-структурованого менеджменту є: раціональна організація роботи облікового апарату, тобто керованої підсистеми підприємства; вдосконалення документообігу й облікової документації на рівні керівної та керованої підсистем підприємства; система інформаційного забезпечення на рівні керівної та керованої підсистем підприємства; ефективне використання робочого часу керівної та керованої підсистем підприємства; забезпечення узгодженої та своєчасної роботи на всіх етапах облікового процесу та на всіх рівнях керівної та керованої підсистем підприємства; зменшення нагромадження методів ведення обліку на окремих ділянках на рівні керованої підсистеми підприємства.

Особливу увагу слід акцентувати під час оцінювання якості облікової інформації на виявленні та врахуванні відхилень, тобто встановленні їх абсолютного та відносного розмірів, повторюваності та контролюваності, позитивності чи негативності відхилень, що може бути забезпечено за допомогою функцій процесно-структурованого менеджменту – контролювання та регулювання.

Окрім цього, застосування моделі оцінювання якості облікової інформації за процесно-структурованим підходом дає змогу:

1. Виокремлення функцій менеджменту планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання, що дає змогу оцінювати якість обліково-аналітичного забезпечення управління бізнес-структурами на основі визначення якості його споживчих властивостей.

2. Створення методів менеджменту як потенційних способів та прийомів впливу керівної системи на керовану в процесі облікового забезпечення. Методи менеджменту роблять спрямовальний, організаційний, регламентний, розпорядчий вплив, що, відповідно, сприятиме визначенню якості окремих складових елементів бухгалтерського, податкового та управлінського обліку, якості етапів їх ведення, якості всієї системи облікового забезпечення. Трансформування методів

менеджменту в управлінські рішення шляхом вибору найкращих альтернатив.

3. На основі якісної облікової інформації формування управлінських рішень та відповідних механізмів керівництва, що сприятиме забезпеченню впливу керівної системи на керовану в процесі облікового забезпечення.

Загалом якісна облікова інформація та фінансова звітність забезпечить повноту інформації, виконання вимоги нейтральності, за якої інформація буде неупередженою, обґрунтовану оцінку елементів фінансової звітності для прийняття стратегічних рішень, наявність інформації про конкурентну позицію підприємства, якість продукції, яка впливає на фінансовий стан підприємства, тощо [4, с. 54].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, оцінювання якості облікової інформації в системі процесно-структурованого менеджменту створює необхідні передумови для формування континууму облікового забезпечення та прийняття ефективних стратегічних управлінських рішень щодо використання та розподілу ресурсів підприємства, вартості підприємства, її розподілу та перерозподілу тощо. Імплементация інструментів процесно-структурованого менеджменту під час оцінювання якості облікової інформації загалом повинна сприяти послідовному: плануванню процесів облікового забезпечення та виробничо-господарської діяльності; організуванню процесів облікового забезпечення та виробничо-господарської діяльності; мотивуванню працівників, які здійснюють облікове забезпечення щодо якісних критеріїв; контролюванню процесів облікового забезпечення та виробничо-господарської діяльності; регулюванню процесів облікового забезпечення та виробничо-господарської діяльності.

Отже, системи управління якістю підприємства загалом та управління якістю облікової інформації зокрема повинні системно та комплексно вдосконалюватися, а отже, бути орієнтовані на аналіз облікового забезпечення та виробничо-господарської діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 07.02.2020).
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Концептуальна основа фінансової звітності. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009/page (дата звернення: 07.02.2020).
3. Плахтій Т.Ф. Аналіз моделей оцінки якості облікової інформації. *Бізнес-навігатор*. 2017. Вип. 4–2. С. 146–152. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2017_4-2_31.
4. Будько О.В. Методи оцінки якості облікової інформації. *Економіка та держава*. 2014. № 3. С. 54–57. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2014_3_14 (дата звернення: 07.02.2020).
5. Соколова Е.С. Методы оценки качества учётной информации. *Экономические науки*. 2009. № 5(54). С. 293–299.
6. Осадча О.О. Якість облікової інформації: критерії та показники оцінки. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2016. Вип. 2. С. 175–183. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnugvp_ekon_2016_2_21 (дата звернення: 07.02.2020).
7. Кузьмін О.Є. Концепція та еволюція процесно-структурованого менеджменту. *Економіка: реалії часу*. 2012. № 2(3). С. 7–16.
8. Кузнецова С.А. Якість управлінського контролю та облікової інформації: взаємодія та механізми забезпечення. *Академічний огляд*. 2016. № 1. С. 42–49. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2016_1_6 (дата звернення: 07.02.2020).

References:

1. Ministry of Finance of Ukraine (2013). "National Accounting Standard 1 "General Financial Reporting Requirements", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/> (accessed 07 February 2020).
2. International Financial Reporting Standards. Financial reporting framework, [Online]. Retrieved from: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009/page (accessed 07 February 2020).
3. Plaxtjij T. F. (2017). Analiz modelej ocinky yakosti oblikovoyi informaciyi [Analysis of models of assessment of the quality of accounting information]. *Biznes-navigator*, 4-2, 146-152. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2017_4-2_31 (accessed 07 February 2020).
4. Bud'ko O. V. (2014). Metody ocinky yakosti oblikovoyi informaciyi [Methods for assessing the quality of accounting information]. *Ekonomika ta derzhava*, 3, 54-57. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2014_3_14 (accessed 07 February 2020).
5. Sokolova E.S. (2009). Metodu ocenky kachestva uchëtnoj ynfomacyy [Methods for assessing the quality of accounting information]. *Экономические науки*, 5 (54), 293–299. [in Ukrainian]
6. Osadcha O. O. (2016). Yakist oblikovoyi informaciyi: kryteriyi ta pokaznyky ocinky [Quality of accounting information: criteria and indicators of evaluation]. *Visnyk Nacionalnogo universytetu vodnogo gospodarstva ta pryrodokorystuvannya. Ekonomichni nauky*, 2. 175-183. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgp_ekon_2016_2_21 (accessed 07 February 2020).
7. Kuzmin O.Ye. (2012). Koncepciya ta evolyuciya procesno-strukturovanogo menedzhmentu [Concept and evolution of process-structured management]. *Ekonomika: realiyi chasu*, 2(3), 7-16. [in Ukrainian]
8. Kuzneczova S. A. (2016). Yakist upravlinskogo kontrolyu ta oblikovoyi informaciyi: vzayemodiya ta mexanizmy zabezpechennya [Quality of management control and accounting information: interaction and mechanisms of providing]. *Akademichnyj oglyad*, 1, 42–49. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2016_1_6 (accessed 07 February 2020).

E-mail: galynaleshuk@gmail.com